

**TRŽIŠNO NATJECANJE I DRŽAVNE POTPORE U REPUBLICI HRVATSKOJ, NOVOJ
ČLANICI EUROPSKE UNIJE****Doc.dr.sc. Dalija Kuvačić****Sveučilište u Splitu, Nastavni centar Zagreb, dkuvacic@oss.unist.hr****Mr. Jasmin Jusufrić****Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, j.jusufranic@gmail.com**

Sažetak: Tržišno natjecanje između poduzetnika pokretačka je snaga svakog tržišnog gospodarstva. U globalnom okruženju tržišno natjecanje donosi niže cijene, bolje proizvode, veću mogućnost izbora, inovacije, učinkovitije poduzetnike i slično, pa za održavanje uvjeta tržišnog natjecanja moraju postojati i određeni mehanizmi koji zakonski uređuju njegovu zaštitu. Zato, i hrvatski Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja predstavlja pravni temelj kojim se utvrđuju pravila zaštite, pa njegova provedba osigurava uvjete poštene kompeticije. Tijelo nadležno za provedbu i nadzor nad pridržavanjem tih pravila u Hrvatskoj je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, čija je zadaća da u okviru pokrenutih postupaka ispituje ponašanja na tržištu koja imaju negativne učinke na tržišno natjecanje. Pravo tržišnog natjecanja u Hrvatskoj primjenjuje se na sve oblike sprječavanja, ograničavanja i narušavanja tržišnog natjecanja od strane poduzetnika u gotovo svim gospodarskim sektorima. Općenito, zabranjeno je svako netržišno ponašanje što se ogleda u koncentracijama poduzetnika koje imaju značajan negativan učinak na tržišno natjecanje. U nekim, jasno definiranim slučajevima, ograničavajući sporazumi mogu biti izuzeti od zabrane (to se nikako ne odnosi na zlouporabu vladajućeg položaja). U ovom radu koncentrirat ćemo se na nedopuštene koncentracije poduzetnika, kartele i druge zabranjene sporazume, zlouporabe vladajućeg položaja te državne potpore, kao četiri glavna područja ograničavanja i narušavanja tržišnog natjecanja.

Ključne riječi: tržišno natjecanje, mjerodavno tržište, koncentracija poduzetnika, zabranjeni sporazumi, vladajući tržišni položaj, državne potpore.

**MARKET COMPETITION AND STATE SUPPORT IN THE REPUBLIC OF CROATIA,
THE NEW STATE MEMBER OF THE EUROPEAN UNION**

Abstract: Market competition between entrepreneurs is the driving force of every market economy. In a global environment, competition brings lower prices, better products, greater choice, innovation, efficient companies and similarly, but to maintain the conditions of competition there must be some mechanisms that regulate the legal protection. Therefore, the Croatian law on protection of market competition provides a legal basis, which defines security policies, and its implementation ensures conditions of fair competition. The body responsible for the implementation and supervision on compliance with these rules in Croatia is the Agency for protection of market competition, whose task is in the frame of investigative procedures to explore market behavior which have negative effects on competition. Law on market competition in Croatia applies to all forms of prevention, restriction and distortion of competition by businesses in almost all economic sectors. Generally, it is prohibited any distortion of the market which is reflected in concentrations between undertakings which have a significant adverse effect on competition. In certain, clearly defined cases, restrictive agreements may be exempted from the restriction (this is not the case for abuse of dominant position). In this paper we will concentrate on illicit concentration of entrepreneurs, cartels and other prohibited agreements, abuse of dominant position and state support, as well as four major areas of distortion of competition.

Keywords: market competition, the relevant market, the concentration between undertakings, prohibited agreements, dominant market position, state support.

1. UVOD

Kao što smo u Sažetku istakli, zaštita tržišnog natjecanja u Republici Hrvatskoj regulirana je Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja kojim se utvrđuju pravila zaštite, pa njegova provedba osigurava uvjete poštene kompeticije. Tijelo nadležno za provedbu i nadzor nad pridržavanjem tih pravila je Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja. Zaštita tržišnog natjecanja odnosi se na sve poduzetnike³⁵ bez izuzetka. Zato ih nijedan poduzetnik ne smije zanemariti, jer u suprotnom postaje žrtva vlastita ponašanja i djeluje protivno Zakonu. U želji da se to ne dogodi, preporučam poduzetnicima da se upoznaju s temeljnim odredbama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja, kao i ulogom te djelokrugom rada Agencije.³⁶ Pravilna primjena propisa o tržišnom natjecanju u izravnoj je vezi s pravilnim utvrđivanjem mjerodavnog tržišta, o čemu će kasnije biti više riječi.³⁷

Još u Sporazumu o stabilizaciji³⁸ hrvatsko pravo tržišnog natjecanja trebalo se primijeniti i tumačiti u skladu s pravilima, mjerama i načelima pravila o tržišnom natjecanju u

Zajednici.³⁹ Ulaskom Hrvatska u Europsku uniju ona je postala dio jedinstvenog unutarnjeg tržišta te je započela s izravnom primjenom pravne stečevine Unije iz područja zaštite tržišnog natjecanja. Naime, članstvom u Uniji, u postupcima utvrđivanja zabranjenih sporazuma između poduzetnika i zloporabe vladajućeg položaja, nužno je osigurati da se, uz nacionalno zakonodavstvo, izravno primjenjuje pravo Unije kada je riječ o postupanjima poduzetnika koji imaju učinak na trgovinu između Hrvatske i članica Unije.

Osim u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije,⁴⁰ na ovu se problematiku izravno primjenjuje i odredbe dva akta Vijeća Unije (Uredba o provedbi pravila o tržišnom natjecanju⁴¹ i Uredba o kontroli koncentracije između poduzetnika.⁴²). Tako je hrvatska Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja postala dio regulatornog sustava Unije, odnosno tijelo koje je uz nacionalne propise nadležno i za primjenu europskih normi u Hrvatskoj. U svrhu provedbe takve paralelne nadležnosti, Europska komisija i nacionalna tijela za zaštitu tržišnog natjecanja članica sudjeluju u Europskoj mreži tijela za zaštitu tržišnog natjecanja.

2. PRAVNI OKVIR

Na temelju mnoštva pravnih propisa Europske unije koji se odnose na zaštitu tržišnog natjecanja, svaka članica konstituirala vlastiti pravni okvir koji se odnosi na ravnopravan položaj poduzetnika na tržištu. Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja,⁴³ odnosno Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti

³⁵ Prema članku 2 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja, poduzetnici su trgovačka društva, trgovci pojedinci, obrtnici i druge pravne i fizičke osobe koje obavljajući gospodarsku djelatnost sudjeluju u proizvodnji i/ili prometu robe, odnosno pružanju usluga, državna tijela i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, kada izravno ili neizravno djeluju na tržištu, kao i sve druge pravne ili fizičke osobe (udruge, sportske organizacije, ustanove, vlasnici autorskih i sličnih prava i ostali) koje djeluju na tržištu.

³⁶ Olgica Spevec, predsjednica Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja (Predgovor): O pravu tržišnog natjecanja i Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja (kratki vodič za poduzetnike), Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja, Zagreb, 2006. godine; dostupno na: www.aztn.hr

³⁷ Više vidjeti u: O pravu tržišnog natjecanja i Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja (kratki vodič za poduzetnike), Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja, Zagreb, 2006.; dostupno na: www.aztn.hr

³⁸ Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica, potpisan u Luksemburgu 29. listopada 2001. godine, a donesen u Hrvatskom saboru 5. prosinca 2001. godine.

³⁹ Babić, Boris: Reforma hrvatskog prava tržišnog natjecanja - pogled odvjetnika; dostupno na www.babis-partners.hr/reforma-hrvatskog-prava-... iz 2008. godine

⁴⁰ *Pravila o zaštiti tržišnog natjecanja koja se primjenjuju na poduzetnike nalazimo u člancima 101 do 106 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.*

⁴¹ Uredba Vijeće (EZ), broj 1/2003.

⁴² Uredba Vijeća (EZ) broj 139/2004.

⁴³ Narodne novine, broj 79/2009., stupio na snagu 1. listopada 2010. godine.

tržišnog natjecanja⁴⁴ te Zakon o državnim potporama,⁴⁵ dva su temeljna hrvatska zakona koji se odnose na zaštitu tržišnog natjecanja i na koje ćemo se referirati u ovom radu.

1. Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja te njegovim izmjenama i dopunama uređuju se pravila i mjere zaštite tržišnog natjecanja, ovlasti i zadaće te ustrojstvo tijela za zaštitu tržišnog natjecanja i postupanje u provedbi Zakona.⁴⁶ Zakon se primjenjuje na sve oblike sprječavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja od strane poduzetnika, na teritoriju Republike Hrvatske ili izvan njezinog teritorija, ako imaju učinak na Republiku Hrvatsku.⁴⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja donio je novi pravni okvir zaštite tržišnog natjecanja, što će utjecati na poslovanje hrvatskih tvrtki i potencijalnih investitora u Hrvatsku.

U Europskoj uniji zaštita tržišnog natjecanja regulira se mjerodavnim odredbama Ugovora o funkcioniranju Europske Unije i jedanaest uredbi koje podrobnije uređuju posebne aspekte tržišnog natjecanja unutar jedinstvenog europskog tržišta. Također, važne izvore prava tržišnog natjecanja čine i sudska praksa Europske komisije i Europskog suda, s obzirom da ta dva tijela dijele nadležnost u odlučivanju o predmetima tržišnog natjecanja koji utječu na jedinstveno europsko tržište. Iako je postojeće hrvatsko zakonodavstvo koje uređuje pravo tržišnog natjecanja već usklađeno s navedenim

⁴⁴ Narodne novine, broj 80/2013., stupio na snagu danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.

⁴⁵ Narodne novine, broj 47/2014., stupio na snagu osmoga dana od objave u Narodnim novinama, osim odredbi članka 15 (Registar državnih potpora i potpora male vrijednosti), stavak 1 (Ministarstvo financija vodi registar državnih potpora i potpora male vrijednosti na temelju primljenih podataka iz članka 14 Zakona) i 2 (Registar iz stavka 1 jedinstvena je elektronička baza podataka), koje stupaju na snagu 1. siječnja 2017. godine. Inače, članak 14 (u 5 stavaka) odnosi se na evidenciju državnih potpora i potpora male vrijednosti i dostavu podataka.

⁴⁶ Članak 1 Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁴⁷ Članak 2 Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja.

pravnim okvirom, predložene izmjene Zakona uvest će znatne promjene.⁴⁸

2. Zakonom o državnim potporama uređuju se nadležnosti tijela Republike Hrvatske iz područja državnih potpora i potpora male vrijednosti, politika državnih potpora Republike Hrvatske, postupanja prije dodjele državnih potpora, vođenje evidencija i izvještavanje o državnim potporama i potporama male vrijednosti.⁴⁹ Državne potpore u Republici Hrvatskoj uređuju se ne dirajući njihovo uređenje Ugovorom o funkcioniranju Europske unije i uredbama tamošnjih institucija kao područja isključive nadležnosti Unije.⁵⁰ Osim članka 17, Zakona se ne primjenjuje na državne potpore poljoprivredi i ribarstvu kako su one određene propisima o poljoprivredi i ribarstvu.⁵¹ Inače, članak 17 (u 5 stavaka) odnosi se na godišnje izvješće o državnim potporama.

3. Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja u Republici Hrvatskoj zaštita je povjerena Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja koja je osnovana odlukom Hrvatskog sabora i počela je s radom sredinom 1997. godine. Agencija je pravna osoba s javnim ovlastima koja samostalno i neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti određenih Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja i Zakonom o državnim potporama, za što odgovara Hrvatskom saboru.⁵² Statutom Agencije detaljno su definirane aktivnosti i djelokrug rada Agencije, a u dijelu koji se odnosi na postupak, a nije uređen Zakonom, supsidijarno primjenjuje Zakon o općem upravnom postupku.

U djelokrug rada Agencije ulaze glavna područja sprječavanja, ograničavanja i narušavanja tržišnog natjecanja, kao što su to koncentracije poduzetnika, karteli i ostali

⁴⁸ Čolić, Luka: Novi zakon o zaštiti tržišnog natjecanja; dostupno na: www.wolfheiss.com/.../Client...

⁴⁹ Članak 1, stavak 1 Zakona o državnim potporama.

⁵⁰ Članak 1, stavak 2 Zakona o državnim potporama.

⁵¹ Članak 1, stavak 3 Zakona o državnim potporama.

⁵² Članak 26, stavak 1 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

zabranjeni sporazumi, zloporabe vladajućeg položaja, koncentracije poduzetnika te državne potpore. U vođenju postupka te ispitivanju i analizi tržišta koristi posebne ovlasti koje su joj dane Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja. Nadalje, Agencije provodi aktivnu politiku promicanja tržišnog natjecanja koja se prije svega sastoji od stručnih mišljenja koja izdaje na zahtjev ministarstava i drugih državnih tijela o zakonima i drugim propisima koji mogu utjecati na tržišno natjecanje, i koje upućuje Vladi. Također, Agencija provodi aktivnu međunarodnu suradnju s ostalim zemljama i nadležnim tijelima, kao što su, primjerice, Europska komisija i OECD.⁵³ U vezi s djelatnosti Agencije, u Zakonu nalazimo odredbe o Postupku u nadležnosti Agencije - glava VII. (Primjena odredaba koje uređuju postupak koji je u nadležnosti Agencije; Stranke u postupku; Inicijativa za pokretanje postupka; Pokretanje postupka; Zaključak o pokretanju postupka; Prikupljanje podataka; Pravo uvida u spis; Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku; Preuzimanje obveza od strane poduzetnika; Usmena rasprava; Privremene mjere; Rokovi za donošenje rješenja; Akti Agencije te Dostava i objava rješenja i ostalih akata Agencije),⁵⁴ odredbe o Upravno-kaznenim mjerama - glava VIII. (Pojam upravno-kaznene mjere; Upravno-kaznene mjere za teške povrede propisa o tržišnom natjecanju; Upravno-kaznene mjere za lakše povrede propisa o tržišnom natjecanju; Upravno-kaznene mjere za ostale povrede propisa o tržišnom natjecanju; Kriteriji za izricanje upravno-kaznene mjere te Oslobođenje ili umanjenje upravno-kaznene mjere),⁵⁵ odredbe o Suradnji Agencije s drugim tijelima i o sudskoj zaštiti - glava IX. (Suradnja Agencije s pravosudnim i drugim tijelima te Sudska zaštita)⁵⁶ te odredbe o Izvršenju upravno-kaznene mjere o zastari i troškovima postupka

⁵³ O pravu tržišnog natjecanja i Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja (kratki vodič za poduzetnike), Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja, Zagreb, 2006.; dostupno na: www.aztn.hr

⁵⁴ Članak 35 do 59 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁵⁵ Članak 60 do 65 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁵⁶ Članak 66 do 69 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

- glava X. (Postupak izvršenja upravno-kaznene mjere; Zastara; Zastara izvršenja upravno-kaznene mjere te Troškovi postupka).⁵⁷

3. KONCENTRACIJA PODUZETNIKA

Poduzetnici se obično udružuju radi zajedničke nabave ili distribucije robe te radi unapređenja poslovanja. Koncentracija donosi korist i potrošačima, tržišnom natjecanju i cijelom gospodarstvu (primjerice, bolje iskorištavanje proizvodnih, trgovačkih i drugih izvora, veća fleksibilnost i niže cijena, popusti na cijene, veća kvaliteta i veći izbor proizvoda). Međutim, koncentracija ima i negativan učinak na tržišno natjecanje, što se ogleda u manjem broju tržišnih takmaca (veća tržišna snaga sudionika koncentracije), slabijem tržišnom natjecanju (stvaranje ili jačanje vladajućeg položaja), mogućnosti koluzije (dogovor o cijenama ili dogovor o podjeli tržišta), smanjivanju koristi za potrošače (rast cijena, pad kvalitete, izostanak ulaganja u inovacije, smanjena mogućnost izbora), zaprekama ulasku na tržište novih sudionika i slično.⁵⁸

Do koncentracije poduzetnika dolazi promjenom kontrole nad poduzetnikom na trajnoj osnovi koja se stječe pripajanjem ili spajanjem dva ili više neovisnih poduzetnika ili dijelova tih poduzetnik te stjecanjem izravne ili neizravne kontrole ili prevladavajućeg utjecaja jednog, odnosno više poduzetnika nad drugim, odnosno više drugih poduzetnika ili dijelom, odnosno dijelovima drugih poduzetnika i to stjecanjem većine dionica ili udjela, ili stjecanjem većine prava glasa, ili na drugi način u skladu s odredbama Zakona.⁵⁹ Osim toga, poduzetnikom pod

⁵⁷ Članak 70 do 73 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁵⁸ Zaštita tržišnog natjecanja i državne potpore, mini vodič za poslovnu zajednicu, MINIPO, HAMAG-BIRCO, HGK, HOK, HUP, HSZ; Ovaj projekt sufinancira Europski fond za regionalni razvoj; dostupno na: www.azth.hr/.../minivodic_za_poslovnu_zajednicu.pdf

⁵⁹ Članak 15, stavak 1 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

kontrolom drugog poduzetnika smatra se poduzetnik u kojem drugi poduzetnik ima pravo na postavljanje više od polovice članova uprave, ili nadzornog odbora ili odgovarajućeg tijela za upravljanje te vođenje poslova, ili pak na drugi način ima pravo na upravljanje poslovanjem poduzetnika.⁶⁰

Stjecanje kontrole ostvaruje se prijenosom prava kojima jedan ili više poduzetnika, pojedinačno ili zajednički, stječe mogućnost ostvarivanja prevladavajućeg utjecaja nad jednim ili više poduzetnika na trajnijoj osnovi. Koncentracija nastaje i kada se dva poduzetnika ugovorno udružuju u nekom zajedničkom poslovnom pothvatu (tzv. joint venture), pri čemu ostaju neovisni pravni subjekti, a udružuju se samo na poslu u kojem imaju zajednički cilj i interes i koji kontroliraju obje strane. Vlada Republike Hrvatske, na prijedlog Agencije, utvrdit će način prijave i kriterije za ocjenu koncentracije.⁶¹ Koncentracijom poduzetnika ne smatra se:

- Kada kreditne ili druge financijske institucije, fondovi ili društva za osiguranje u svom redovitom poslovanju privremeno, ali ne dulje od 12 mjeseci, stječu ili drže dionice ili udjele s isključivom namjerom njihove daljnje prodaje, a ne korištenja prava od dionica ili udjela;
- Stjecanje dionica ili udjela koje je posljedica internog restrukturiranja poduzetnika povezanih zajedničkom kontrolom (pripajanje, spajanje, prijenos vlasništva i slično); te
- Kada je kontrola nad poduzetnikom prenesena na stečajnog upravitelja ili likvidatora sukladno odredbama Stečajnog zakona i Zakona o trgovačkim društvima.

Dakle, poduzetnik može rasti ne samo povećanjem obujma i prodaje svojih proizvoda na hrvatskom tržištu, već i udruživanjem snaga s drugim poduzetnikom ili

poduzetnicima. Koncentracija može nastati spajanjem dvaju ili više poduzetnika tako da oni nastave poslovati pod imenom jednog od njih, ili tako da osnuju novo društvo. Međutim, problem se može pojaviti kada pripajanje ili spajanje te stjecanje kontrole ili prevladavajućeg utjecaja poduzetnika (koji je prethodno samostalno funkcionirao), za posljedicu ima dugoročno remećenje tržišnog natjecanja na hrvatskom tržištu.

Sukladno rečenom, zabranjene su koncentracije kojima se može značajno utjecati na sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja, osobito ako je to posljedica jačanja postojećeg ili stvaranja novog vladajućeg položaja jednog ili više sudionika koncentracije, pojedinačno ili skupno, osim u slučaju ako sudionici dokažu da će ta koncentracija dovesti do jačanja tržišnog natjecanja koje će biti značajnije od negativnih učinaka stvaranja ili jačanja njihovoga vladajućeg položaja. Radi ocjene dopuštenosti koncentracije njezini sudionici obvezni su Agenciji prijaviti svaku takvu namjeru ako su kumulativno ostvareni sljedeći uvjeti:⁶²

- Ukupan godišnji konsolidirani prihod svih sudionika ostvaren prodajom robe i/ili usluga na svjetskom tržištu, iznosi najmanje milijardu kuna sukladno izvješćima za prethodnu financijsku godinu, ako najmanje jedan sudionik koncentracije ima sjedište i/ili podružnicu u Hrvatskoj; te
- Ukupan prihod svakog od najmanje dva sudionika koncentracije, u Hrvatskoj, iznosi najmanje stotinu milijuna kuna prema financijskim izvještajima u godini koja je prethodila koncentraciji.

U slučaju kada jedan poduzetnik stječe kontrolu ili prevladavajući utjecaj nad cijelim ili dijelom drugog poduzetnika, prijavu Agenciji podnosi poduzetnik koji stječe kontrolu, a u svim drugim slučajevima svi su sudionici obveznici podnošenja jedne prijave,

⁶⁰ Članak 4, stavak 1 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁶¹ Članak 15, stavci 2, 3 i 4 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁶² Članak 17 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

sukladno njihovom zajedničkom dogovoru. Prijava se podnosi nakon zaključenja ugovora kojim se stječe kontrola ili prevladavajući utjecaj, odnosno nakon objave javne ponude, a prije provedbe koncentracije.⁶³ Također, Zakonom su precizira sadržaj prijave namjere provedbe koncentracije, postupak ocjene dopuštenosti koncentracije, potvrda o dopuštenosti koncentracije i rješenje o ocjeni koncentracije, ukidanje i izmjena rješenja o koncentraciji te mjere nakon provedbe nedopuštene koncentracije.⁶⁴

4. ZABRANJENI SPORAZUMI

Horizontalne sporazume⁶⁵ kojima se izravni takmaci na tržištu dogovaraju o cijeni proizvoda nazivamo kartelima, a njihov je cilj dogovor o cijenama, podjeli tržišta, ili pak ograničavanju proizvodnje.⁶⁶ Nažalost, danas smo svjedoci da se kartelno ponašanje u svijetu proširilo na sve djelatnosti, od proizvodnje grafitnih elektroda i vitamina, do bankarstva i trgovine umjetninama.⁶⁷ Takvo sporazumijevanje tržišnih takmaca o cijeni

proizvoda ili usluge izravno i bez iznimke ukida tržišno natjecanje na tržištu na koje se sporazum odnosi. Na taj način izravno su zakinuti kupci, odnosno potrošači, jer gube mogućnost izbora između proizvoda različitih proizvođača prema cijeni koja im najviše odgovara ili koju, s obzirom na svoju kupovnu moć, mogu platiti. Dogovor o cijenama ima negativan učinak i na poduzetnike koji nisu članovi kartela koji će se teško nositi s takvom neloyalnom konkurencijom, jer svaki njihov pokušaj prodaje po nižoj cijeni kartel će kazniti daljnjim snižavanjem cijena koje oni neće moći pratiti na dugi rok. Stoga, kartel izravno eliminira tržišno uspješne poduzetnike koji nisu njegovi članovi.

Načelno, članovi kartela cijenu utvrđuju prema troškovima svog najneučinkovitijeg člana, pa kartel ima za posljedicu i generiranje neučinkovitosti samih članova koji bi zbog svoje neučinkovitosti u normalnom kompetitivnom okruženju nestali s tržišta, što izravno financiraju kupci, ali i članovi kartela koji se odriču dijela dobiti koju bi mogli ostvariti zato što su sposobni prodavati više i kvalitetnije i time povećati svoj tržišni udjel i prihod. Također, dogovor o cijeni sudionike ničim ne potiče na smanjenje troškove proizvodnje ili distribucije, na unaprjeđenje postojećih ili uvođenje novih inovativnih proizvoda. Stoga, u slučaju promjena tržišnih uvjeta koje rezultiraju pristupanjem novih, agresivnih i financijski jakih konkurenata, članovima se kartela može dogoditi da više nemaju konkurentne proizvode, znanje i iskustvo potrebno za tržišno natjecanje.⁶⁸ To se pokazalo izvjesnim ulaskom Hrvatske u Uniju, odnosno otvaranjem hrvatskog tržišta novim takmacima velike tržišne i financijske

⁶³ Članak 19 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁶⁴ Članci 20 do 24 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁶⁵ U pravu tržišnog natjecanja pojam je sporazuma na neki je način širi od pojma ugovora kao pojma građanskog prava. Tako, sporazumi koji za cilj imaju određeno ograničavanje tržišnog natjecanja, mogu biti u obliku formalnog, pisanog ugovora ili pojedinih odredbi ugovora između dvaju ili više neovisnih poduzetnika, to mogu biti ne samo izričiti, već i prešutni sporazumi o usklađenom djelovanju poduzetnika na nekom tržištu. U tom kontekstu, sporazumom poduzetnika smatraju se odluke njihovih udruženja.

⁶⁶ O pravu tržišnog natjecanja i Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja (kratki vodič za poduzetnike), Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja, Zagreb, 2006.; dostupno na: www.aztn.hr

⁶⁷ Stoga, imajući na umu izuzetno negativne učinke kartelnih sporazuma na tržišno natjecanje i interese kupaca, tijela za zaštitu tržišnog natjecanja u Uniji i SAD-u usredotočila su se upravo na suzbijanje stvaranja novih i razbijanje postojećih kartela (danas mediji govore o *novom valu udara na kartele*). Također, hrvatske Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja usmjerena je na otkrivanje, razbijanje i sprječavanje stvaranja novih kartela, a novi Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja Agenciji je dao nove, učinkovite alate za borbu protiv kartela.

⁶⁸ Slične učinke ima i dogovor poduzetnika o podjeli tržišta. Ta podjela može biti podjela tržišta u zemljopisnom smislu ili prema kupcima ili skupinama kupaca. Slikovito rečeno, takva podjela se može opisati kao "ja neću prodavati na tvom području i tvojim kupcima, ako ti nećeš prodavati na mojem području i mojim kupcima".

snage, s razvijenim novim tehnologijama i posebnim znanjima.⁶⁹

Prema Zakonu, zabranjeni su svi sporazumi između dva ili više neovisnih poduzetnika, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje poduzetnika što dovodi do narušavanja odnosa slobodne konkurencije s ciljem narušavanja tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu. Utvrđivanje mjerodavnog tržišta prvi je korak u konkretnom postupku ocjene povrede odredbi Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja. Mjerodavno se tržište definira kao tržište određene robe ili usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti poduzetnika na određenom zemljopisnom području.⁷⁰ U proizvodnom smislu obuhvaća sve robe ili usluge za koje potrošači drže da su međusobno zamjenjive s obzirom na njihove bitne značajke, cijenu ili način uporabe, a u zemljopisnom smislu obuhvaća zemljopisno područje na kojem poduzetnici sudjeluju u ponudi ili nabavi robe i/ili usluga.

Zabranjeni su sporazumi osobito ugovori, pojedine odredbe ugovora, usmeni ili pisani dogovori poduzetnika te praksa koja je posljedica takvih dogovora, odluke poduzetnika ili udruženja poduzetnika, opći uvjeti poslovanja i drugi akti poduzetnika koji jesu ili mogu biti sastavni dio ugovora i slično, neovisno o tome jesu li takvi sporazumi sklopljeni između poduzetnika koji djeluju na istoj razini proizvodnje, odnosno distribucije (horizontalni sporazumi) ili između poduzetnika koji ne djeluju na istoj razini proizvodnje, odnosno distribucije (vertikalni sporazumi).

Osobito su zabranjeni sporazumi kojima se izravno ili neizravno nameću kupovne ili prodajne cijene, odnosno drugi trgovinski uvjeti, ograničava ili nadzire proizvodnja, tržište, tehnološki razvoj ili ulaganje na štetu

potrošača, dijele tržišta ili izvori nabave, primjenjuju nejednaki uvjeti na istovrsne poslove s različitim poduzetnicima, čime ih se dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na konkurente te uvjetuje sklapanje ugovora prihvaćanjem od drugih ugovornih strana dodatnih obveza, koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u vezi s predmetom tih ugovora.⁷¹

Stoga, Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja utvrđuje postojanje zabranjenog sporazuma, sudionike tog sporazuma, vrstu sporazuma, robe i/ili usluge na koje sporazum ima ili može imati učinak, zemljopisno područje na kojem sporazum ima učinak, trajanje sporazuma, cilj sporazuma i način provođenja sporazuma, određuje mjere, uvjete i rokove za otklanjanje štetnih učinaka zabranjenog sporazuma te izriče upravno-kaznenu mjeru sukladno odredbama ovoga Zakona.

Odredbe Zakone ne primjenjuju se na tzv. sporazume male vrijednosti,⁷² odnosno one u kojima je zajednički tržišni udjel sudionika sporazuma i poduzetnika pod njihovom kontrolom neznatan, ali pod uvjetom da ne sadrže odredbe koje se drže teškim ograničenjima tržišnog natjecanja. Također, određeni se sporazumi neće držati zabranjenim, odnosno izuzet će se od opće zabrane ako kumulativno, za vrijeme njihova trajanja, ispunjavaju sljedeća četiri uvjeta: ako pridonose unapređenju proizvodnje ili distribucije robe i/ili usluga ili promicanju tehnološkog ili gospodarskog razvoja, ako potrošačima pružaju razmjernu korist, ako poduzetnicima ne nameću ograničenja koja nisu neophodna za postizanje ciljeva te ako ne omogućuju isključivanje većeg dijela konkurencije s tržišta.⁷³

Propisima o skupnom izuzeću utvrđuju se uvjeti koje pojedini sporazumi moraju ispuniti

⁶⁹ Više vidjeti u: Cerovac, Mladen: *Zabrana sporazuma o cijenama u pravu tržišnog natjecanja*; dostupno na: www.agenti.hr/.../novi-zakon-o-zaštiti-trzisno...

⁷⁰ Članak 7 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁷¹ Prilagođeno prema članku 8 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁷² Članak 11, stavak 2 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁷³ Članak 8, stavak 3 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

kako bi bili izuzeti od opće zabrane.⁷⁴ Za ove kategorije sporazuma Vlada, na prijedlog Agencije, utvrđuje uvjete koje sporazumi moraju sadržavati te ograničenja ili uvjete koja ne smiju sadržavati. Sporazumi koji ispunjavaju uvjete iz navedenih propisa, sudionici ne podnose Agenciji na ocjenu.⁷⁵ Skupnim su izuzećem obuhvaćeni vertikalni sporazumi (sporazumi između poduzetnika koji nisu na istoj razini proizvodnje, odnosno distribucije, a osobito sporazumi o isključivoj kupnji i distribuciji, selektivnoj distribuciji i franchisingu), horizontalni sporazumi (sporazumi između poduzetnika koji nisu na istoj razini proizvodnje, odnosno distribucije, a osobito sporazumi o istraživanju i razvoju te o specijalizaciji), sporazume o prijenosu tehnologije, o distribuciji i servisiranju motornih vozila, o osiguranju te sporazume u sektoru prometa.

Agencija može pokrenuti postupak za ocjenu pojedinog sporazuma koji ispunjava uvjete za skupno izuzeće kada učinci tog sporazuma, samostalno ili kumulativno sa sličnim sporazumima na mjerodavnom tržištu, ne ispunjavaju uvjete iz Zakona.⁷⁶ Ako se u postupku ocjene pojedinog sporazuma utvrdi da sporazum ima učinke koji su u suprotnosti s uvjetima propisanim Zakonom, Agencija će rješenjem ukinuti skupno izuzeće za taj sporazum.

5. ZABRANA ZLOPORABE VLADAJUĆEG POLOŽAJA

Poduzetnik ima vladajući položaj ako se zbog svoje tržišne snage na mjerodavnom tržištu može ponašati neovisno od svojih stvarnih ili mogućih konkurenata, potrošača, kupaca ili dobavljača. Poduzetnik čiji tržišni udjel na mjerodavnom tržištu iznosi više od 40% može biti u vladajućem položaju te time sprječavati učinkovito tržišno natjecanje. Zakon propisuje

da dva ili više pravno neovisna poduzetnika mogu biti u zajedničkom vladajućem položaju ako u odnosu na svoje konkurente, dobavljače ili potrošače na određenom tržištu nastupaju ili djeluju zajednički (veličina tržišnog udjela, kao indicija zajedničkog vladajućeg položaja, nije propisana).⁷⁷

Iako je velik tržišni udjel često mjerodavan kriterij za utvrđivanje vladajućeg položaja poduzetnika, on nikako ne predstavlja i jedini kriterij za njegovo utvrđivanje. Utvrđivanje vladajućeg položaja moguće je i procjenom zapreka pristupa drugih poduzetnika mjerodavnom tržištu. Vladajući položaj sam po sebi nije zabranjen, ali poduzetnik u vladajućem položaju ima posebnu odgovornost za postupanje prema drugim sudionicima na tržištu. Ni hrvatsko pravo tržišnog natjecanja ne zabranjuje vladajući položaj, ali propisuje ograničenja poduzetniku koji se u tom položaju nalazi. Kao što rekosmo, poduzetnik je u vladajućem položaju ako se zbog svoje tržišne snage⁷⁸ može ponašati na mjerodavnom tržištu u značajnoj mjeri neovisno o svojim stvarnim ili mogućim konkurentima, potrošačima, kupcima ili dobavljačima.

Prema Zakonu, poduzetnik je u vladajućem položaju ako nema značajnih konkurenata na mjerodavnom tržištu i/ili ima značajnu tržišnu snagu na tom tržištu u odnosu na stvarne ili moguće konkurente, a osobito s obzirom na tržišni udjel i položaj te vrijeme kroz koje ga ostvaruje, i/ili financijsku snagu, i/ili prednosti u pristupu izvorima nabave ili tržištu, i/ili povezanost s drugim poduzetnicima, i/ili pravne ili činjenične zapreke pristupa drugih poduzetnika tržištu, i/ili sposobnost nametanja tržišnih uvjeta s obzirom na njegovu ponudu ili potražnju, i/ili sposobnost isključivanja

⁷⁴ Članak 8, stavak 1 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁷⁵ Članak 10, stavak 2 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁷⁶ Članak 8, stavak 3 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁷⁷ Članak 12, stavci 1 do 3 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁷⁸ Tržišna je snaga sposobnost poduzetnika da utječe na cijene, proizvodnju, inovacije, asortiman i kvalitetu robe ili usluga te na tržišno natjecanje tijekom duljeg razdoblja.

konkurenata s tržišta usmjeravanjem na druge poduzetnike.⁷⁹

Zabranjena je svaka zloraba vladajućeg položaja poduzetnika na tržištu, jer je to netržišno ponašanje, odnosno djelovanje kojim poduzetnik odnosno poduzetnici u vladajućem položaju zajednički nastoje taj položaj zadržati ili ojačati primjenom nedopuštenih sredstava, iskorištavanjem tog položaja, isključivanjem ostalih poduzetnika i posljedično, smanjenjem tržišnog natjecanja na predmetnom tržištu. Inače, najčešći su oblici zlorabe vladajućeg položaja.⁸⁰

- **Pretjerane cijene:** Primjeri kada cijene poduzetniku omogućuju veću stopu povrata nego što bi to bilo moguće na konkurentnom tržištu;
- **Predatorske cijene:** Primjeri kada cijene poduzetniku kratkoročno donose gubitke, kako bi se omogućila eliminacija konkurenta s ciljem da se dugoročno omogućuje više (visoke) cijene;
- **Diskriminacija putem cijena:** Primjeri kada poduzetnik naplaćuje različite cijene različitim kupcima za isti proizvod ili različitim kupcima iste cijene unatoč različitim troškovima nabave;
- **Vežanje proizvoda:** Primjeri kada dobavljač uvjetuje kupcu da svu potražnju ili dio potražnje za drugim (tzv. vezanim) proizvodom nabavlja od istog dobavljača (prvog proizvoda); te
- **Odbijanje opskrbe:** Primjeri kada poduzetnik odbija opskrbu proizvodom ili onemogućuje pristup tzv. ključnoj infrastrukturi.

U slučaju zlorabe vladajućeg položaja Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja ima niz ovlasti kojima je cilj spriječiti daljnju

zlorabu i sankcionirati počinitelje te poništiti učinke počinjenih djela. Kod primjene propisa o tržišnom natjecanju bitno je utvrđenje da je djelovanje poduzetnika na tržištu rezultiralo zlorabom vladajućeg položaja i ograničenjem slobodnog tržišnog natjecanja. Agencija donosi rješenje o zlorabi vladajućeg položaja kojim utvrđuje postojanje vladajućeg položaja i postupanje poduzetnika kojim se taj položaj zlorabi, odnosno narušava tržišno natjecanje te trajanje takvoga postupanja, zabranjuje svako daljnje postupanje poduzetnika koji zlorabe vladajući položaj, određuje mjere, uvjete i rokove za otklanjanje štetnih učinaka takvoga postupanja te izriče upravno-kaznenu mjeru sukladno odredbama Zakona.⁸¹

6. DRŽAVNE POTPORE

Prema hrvatskom Zakonu o državnim potporama,⁸² državna je potpora stvarni i potencijalni rashod ili umanjeni prihod države dodijeljen od davatelja državne potpore u bilo kojem obliku koji narušava ili prijeti narušavanjem tržišnog natjecanja stavljajući u povoljniji položaj određenog poduzetnika ili proizvodnju određene robe i/ili usluge utoliko što utječe na trgovinu između država članica Europske unije, u skladu s Ugovorom o funkcioniranju Europske Unije.⁸³ Potporama u obliku izravnih subvencija, subvencija kamata, poreznih oslobođenja i izuzeća, otpisa dugova, zajmova pod povoljnijim uvjetima (niže kamatne stope) od tržišnih, državnih jamstva, ulaganja u temeljni kapital poduzetnika pretvaranjem dugovanja i slično daje se izravna prednost poduzetnicima na tržištu.

Međutim, postoje i potpore koje su manje očite, ali također osiguravaju selektivnu ekonomsku prednost poduzetniku ili skupini poduzetnika u odnosu na ostale izravne konkurente na tržištu, i to kada poduzetnik kupuje, iznajmljuje ili koncesionira zemljište u

⁷⁹ Članak 12, stavak 1 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁸⁰ Zaštita tržišnog natjecanja i državne potpore, mini vodič za poslovnu zajednicu, MINIPO, HAMAG-BIRCO, HGK, HOK, HUP, HSZ; Ovaj projekt sufinancira Europski fond za regionalni razvoj; dostupno na: www.azth.hr/.../minivodic_z_poslovnu_zajednicu.pdf

⁸¹ Članak 14 Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja.

⁸² Članak 2 Zakona o državnim potporama.

⁸³ Članak 107 Ugovora o funkcioniranju Europske Unije.

državnom vlasništvu po povoljnijoj cijeni od tržišne, kada poduzetnik prodaje zemljište državi po cijeni znatno većoj od tržišne, kada se poduzetniku omogućava pristupa javnoj infrastrukturi bez plaćanja naknade, kada država rizičnim kapitala dokapitalizira poduzetnika pod povoljnijim uvjetima od privatnog investitora.

Zapravo, državna je potpora oblik pomoći države ili nekog drugog javnog tijela pod njezinom kontrolom određenom poduzetniku, sektoru ili regiji na diskrecijskoj osnovi, s mogućim učinkom na narušavanje tržišnog natjecanja. U zakonodavstvu Unije i Hrvatske ne postoji jednostavna i jednoznačna definicija državnih potpora te u svakom slučaju valja ocijeniti je li riječ o državnoj potpori. Ipak, postoje jedinstveni kriteriji koji su prvi korak u svakoj ocjeni i odgovoru na pitanje predstavljaju li određena sredstva državnu potporu ili ne. Državnom se potporom smatraju ona sredstva i mjere koje ispunjavaju sljedeća četiri uvjeta:⁸⁴

1. Mora biti riječ o sredstvima iz državnog proračuna (uključujući i proračune na lokalnoj i regionalnoj razini, državne fondove ili banke, odnosno sve institucije koje je odredila ili osnovala država), uključujući i umanjeni prihod državnog proračuna kao, primjerice, oslobođanje poduzetnika od uplate poreza i doprinosa;
2. Tim sredstvima poduzetnik ostvaruje ekonomsku prednost koju ne bi mogao ostvariti svojim redovitim poslovanjem, odnosno dodijeljena su mu sredstva ispod uobičajenih tržišnih uvjeta;
3. Ta mjera mora biti selektivna, jer su to sredstva koja su dodijeljena određenom poduzetniku ili poduzetnicima, regijama ili pojedinim gospodarskim sektorima, ili davatelj potpore koristi svoje diskrecijsko pravo; te
4. Mora postojati stvarni ili potencijalni učinak narušavanja tržišnog natjecanja i trgovine između Hrvatske i članica Unije.

⁸⁴ Članak 107, stavak 1 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

Ako pojedina potporna mjera kumulativno ne ispunjava sva četiri gore navedena kriterija, nije riječ o državnoj potpori. Opće mjere koje se odnose na sve poduzetnike i sektore, primjerice, smanjenje ili povećanje poreza za sve, ne smatraju se državnom potporom i stoga nisu zabranjene. To su, primjerice: pomoć kućanstvima i invalidnim osobama, potpore tijelima javnih djelatnosti koja nema ekonomski karakter, opće mjere namijenjene svim poduzetnicima i svim sektorima, potpore za infrastrukturne projekte opće namjene, potpore koja udovoljavaju testu ulaganja po tržišnim uvjetima te potpore namijenjene za obranu i javne radove.⁸⁵

Kontrola državnih potpora u funkciji je zaštite tržišnog natjecanja i osiguranja istih uvjeta poslovanja i mogućnosti uspjeha te povećanja konkurentnosti poduzetnika, kao i privlačenja i poticanja domaćih i stranih investitora. Usmjeravanje državnih potpora na financiranje tzv. horizontalnih ciljeva⁸⁶ i dostupnost potpora većem krugu poduzetnika (primjerice, za istraživanje i razvoj, zaštitu okoliša, zapošljavanje, regionalni razvitak i slično) pridonosi ekonomskom i regionalnom razvoju i jačanju konkurentnosti strateških djelatnosti. Suprotno, dodjela državnih potpora odabranim poduzetnicima, osobito onima u poteškoćama, temeljem pojedinačnih odobrenja Europske komisije, a uz primjenu pravila o sanaciji i restrukturiranju, trebala bi biti izuzetak zbog obnavljanja dugoročne održivosti poduzetnika na tržištu. Politika državnih potpora Unije sažeta je u sintagmi *manje i kvalitetnije* Bolje usmjerene potpore, s naglaskom na mogućnost tržišnog uspjeha, pri čemu su, primjerice, usluge od općeg gospodarskog interesa, ulaganje u istraživanje i razvoj, informacijsku tehnologiju kao i sustavna briga za regionalni

⁸⁵ Zaštita tržišnog natjecanja i državne potpore, mini vodič za poslovnu zajednicu, MINIPO, HAMAG-BIRCO, HGK, HOK, HUP, HSZ; Ovaj projekt sufinancira Europski fond za regionalni razvoj; dostupno na: www.azth.hr/.../minivodic_za_poslovnu_zajednicu.pdf

⁸⁶ Glede tzv. horizontalnih ciljeva, odnosno potpora, Europska je komisija usvojila tzv. horizontalna pravila koja se mogu odnositi na sve poduzetnike i gospodarske sektore.

razvoj važna pitanja za ekonomsku budućnost zajedničkog tržišta Unije.⁸⁷ Za pojedine sektore Europska je komisija donijela pravila o uvjetima koje moraju ispuniti radi usklađenosti s odredbama Ugovora,⁸⁸ pri čemu su najvažnije potpore za sektor čelika, kopneni, pomorski i zračni promet te brodogradnju. Regionalne potpore dodjeljuju se kao poticaj razvoju prostornih jedinica za statistiku druge razine s BDP-om po stanovniku, mjeren kupovnom moći, nižim od 75% prosjeka Unije (dodjelu regionalnih potpora odobrava komisije). Horizontalne državne potpore manje narušavaju tržišno natjecanje od sektorskih, jer su to obično potpore za istraživanje i razvoj i inovacije, za zaštitu okoliša, za male i srednje poduzetnike, za zapošljavanje, za kulturu i očuvanje baštine te za sanaciju i restrukturiranje. Iako se primjenjuju na sve poduzetnike i sektore potpore ipak mogu uzrokovati značajno narušavanje tržišnog natjecanja). Osim navedenih regionalnih, sektorskih i horizontalnih potpora, Zakonom su utvrđena izuzeća od opće zabrane državnih potpora, pa bi se zaključno moglo reći da su dopuštene potpore:⁸⁹

- Za ublažavanje ili otklanjanje šteta od prirodnih nepogoda, izvanrednih ili ratnih okolnosti;
- Za poticanje gospodarskog razvoja područja s neuobičajeno niskim životnim standardom ili velikom nezaposlenošću;
- Za provedbu međunarodnih projekata ili otklanjanje ozbiljnih poteškoća u gospodarstvu;
- Za poticanje određenih gospodarskih djelatnosti ili određenih gospodarskih područja; te
- Za pravne i fizičke osobe kojima je na temelju posebnih propisa povjereno

⁸⁷ Zakonodavni okvir za Hrvatsku čine Zakon o državnim potporama (Narodne novine, broj 47/2014, ali prije svega članci 107 do 109 Ugovora o funkcioniranju Europske Unije i čitava pravna stečevina Unije.

⁸⁸ Članka 107 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

⁸⁹ Članak 107, stavci 2 i 3 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

obavljanje službe od općeg gospodarskog interesa ili utvrđeno isključivo pravo obavljanja određene djelatnosti, a bez kojih ne bi mogle obavljati povjerene zadaće, uz uvjet da su potpore isključivo naknada za to.

Sve potpore Ministarstvo financija mora prijaviti Europskoj komisiji, od čega su izuzete državne potpore koje prije dodjele nije potrebno prijaviti Europskoj komisiji, sukladno važećim propisima Komisije donesenim na temelju Ugovora.⁹⁰ S druge strane, potpore male vrijednosti su potpore uređena važećom uredbom Europske unije, a koje zbog svog iznosa (do 200.000 € tijekom bilo kojeg razdoblja od tri fiskalne godine) ne narušavaju ili ne prijete narušavanjem tržišnog natjecanja i ne utječe na trgovinu između država članica Unije izuzimaju se od obveze prijave,⁹¹ sukladno Ugovoru,⁹² odnosno Uredbi Komisije.⁹³ Potpore male vrijednosti ne mogu se dodijeliti za djelatnosti usmjerene izvozu prema trećim zemljama ili članicama Unije, ne mogu biti uvjetovane korištenjem domaćih u odnosu na uvezne proizvode, za nabavu vozila cestovnog prijevoza tereta poduzetnicima koji prijevoz obavljaju uz naplatu te kao potpora poduzetnicima u poteškoćama. Inače, u hrvatskom se Zakonu potanko govori o Postupanju prije dodjele državnih potpora - glava IV. (Državne potpore za koje postoji obveza prijave Europskoj komisiji⁹⁴, Državne potpore izuzete od obveze prijave Europskoj komisiji⁹⁵, Dodjela potpora male vrijednosti⁹⁶, Postupanje u odnosu na zahtjeve i odluke Europske komisije⁹⁷, Objava

⁹⁰ Članak 108 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

⁹¹ Članak 108 stavak 3 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

⁹² Članak 107 stavak 1 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

⁹³ Uredba Komisije (EZ), broj 1407/2013, od 18. prosinca 2013. godine, o primjeni članaka 107. i 108. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

⁹⁴ Članak 8 (13 stavaka) Zakona o državnim potporama.

⁹⁵ Članak 9 (12 stavaka) Zakona o državnim potporama.

⁹⁶ Članak 10 Zakona o državnim potporama.

⁹⁷ Članak 11 (2 stavka) Zakona o državnim potporama.

programa državnih potpora⁹⁸), o Povratu državne potpore - glava V.⁹⁹ te o Izvješćima, evidencijama i dostavi podataka o državnim potporama i potporama male vrijednosti - glava VI. (Evidencije državnih potpora i potpora male vrijednosti i dostava podataka,¹⁰⁰ Registar državnih potpora i potpora male vrijednosti,¹⁰¹ Izvješće Europskoj komisiji,¹⁰² Godišnje izvješće o državnim potporama).¹⁰³

7. ZAKLJUČAK

Zakonima Europske unije i Republike Hrvatske zabranjene su koncentracije poduzetnika kojima se stvara novi ili jača vladajući položaj jednog ili više poduzetnika, pojedinačno ili skupno, ako mogu značajno utjecati na sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja. Koncentracije poduzetnika mogu nastati spajanjem dvaju ili više poduzetnika na način da poduzetnici nastave poslovati pod imenom jednog od njih, ili tako da osnuju novo društvo, no mogu nastati i stjecanjem kontrole, odnosno prevladavajućeg utjecaja nad poslovanjem, na način da jedan poduzetnik stekne većinski udjel u temeljenom kapitalu ili većinsko pravo glasa u drugom, odnosno drugim poduzetnicima te u slučajevima kada se dva poduzetnika ugovorno udružuju u nekom zajedničkom poslovnom pothvatu, pri čemu ostaju neovisni pravni subjekti, a udružuju se samo na poslu u kojem imaju zajednički cilj i interes i koji kontroliraju obje strane.

Samostalno određivanje cijena i na tom utemeljeno natjecanje poduzetnika na tržištu čini samu bit tržišnog gospodarstva, pa se propisima o zaštiti tržišnog natjecanja najstrože zabranjuju bilo kakvi horizontalni sporazumi kojim se tržišni takmaci (izravni konkurenti) dogovaraju o cijeni proizvoda ili

usluga (tzv. cjenovni karteli). Zato, onemogućavanje i kažnjavanje bilo kakvog dogovora o cijenama između konkurenata jedna je od temeljnih svrha propisa o zaštiti tržišnog natjecanja i jedna od glavnih zadaća tijela za zaštitu tržišnog natjecanja svake države, a Hrvatska nije nikakva iznimka. Prema Zakonu, osobito su zabranjeni sporazumi kojima se izravno ili neizravno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene, odnosno drugi trgovinski uvjeti, ograničava ili nadzire proizvodnja, tržište, tehnološki razvoj ili ulaganje, dijele tržišta ili izvori nabave, primjenjuju nejednaki uvjeti na istovrsne poslove s različitim poduzetnicima, čime ih se dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na konkurenciju te uvjetuje sklapanje ugovora prihvaćanjem od drugih ugovornih strana dodatnih obveza koje po svojoj prirodi ili trgovačkim običajima nisu u vezi s predmetom tih ugovora.

Zloupotreba vladajućeg položaja netržišno je ponašanje, odnosno djelovanje kojim poduzetnik odnosno poduzetnici u vladajućem položaju zajednički nastoje taj položaj zadržati ili ojačati primjenom nedopuštenih sredstava, iskorištavanjem tog položaja, isključivanjem ostalih poduzetnika i posljedično, smanjenjem tržišnog natjecanja na predmetnom tržištu. Zabranjena je svaka zloupotreba vladajućeg položaja jednog ili više poduzetnika na tržištu. Pretjerane, predatorske i diskriminacijske cijena te vezivanje proizvoda i odbijanje opskrbe, najčešći su oblici zloupotrebe vladajućeg položaja.

Zabranjene su i državne potpore kojima se daje izravna prednost poduzetnicima, kao što su izravne subvencije, subvencije kamata, porezna oslobođenja i izuzeća, otpis dugova, zajmovi pod povoljnijim uvjetima (niže kamatne stope) od tržišnih, državna jamstva, ulaganja u temeljni kapital poduzetnika i slično. Međutim, postoje i potpore koje su manje očite, ali također osiguravaju selektivnu ekonomsku prednost poduzetniku ili skupini poduzetnika u odnosu na ostale izravne konkurente na tržištu, i to u slučajevima kada poduzetnik kupuje, iznajmljuje ili

⁹⁸ Članak 12 Zakona o državnim potporama.

⁹⁹ Članak 13 (4 stavka) Zakona o državnim potporama.

¹⁰⁰ Članak 14 (5 stavaka) Zakona o državnim potporama.

¹⁰¹ Članak 15 (3 stavka) Zakona o državnim potporama.

¹⁰² Članak 16 (2 stavka) Zakona o državnim potporama.

¹⁰³ Članak 17 (5 stavaka) Zakona o državnim potporama.

koncesionira zemljište u državnom vlasništvu po povoljnijoj cijeni od tržišne, kada poduzetnik prodaje zemljište državi po cijeni znatno većoj od tržišne, kada se poduzetniku omogućava pristupa javnoj infrastrukturi bez plaćanja naknade te kada država putem tzv. rizičnog kapitala dokapitalizira poduzetnika pod povoljnijim uvjetima nego što bi to učinio privatni investitor.

POPIS CITIRANIH IZVORA

1. Babić, Boris: Reforma hrvatskog prava tržišnog natjecanja - pogled odvjetnika; dostupno na www.babis-partners.hr/reforma-hrvatskog-prava-... iz 2008. godine
2. Cerovac, Mladen: Zabrana sporazuma o cijenama u pravu tržišnog natjecanja; dostupno na: www.agenti.hr/.../novi-zakon-o-zaštiti-trzisno...
3. Čolić, Luka: Novi zakon o zaštiti tržišnog natjecanja; dostupno na: www.wolfheiss.com/.../Client..
4. O pravu tržišnog natjecanja i Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja (kratki vodič za poduzetnike), Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja, Zagreb, 2006.; dostupno na: www.aztn.hr
5. Olgica Spevec, predsjednica Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja (Predgovoru): O pravu tržišnog natjecanja i Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja (kratki vodič za poduzetnike), Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja, Zagreb, 2006. godine; dostupno na: www.aztn.hr
6. *Pravila o zaštiti tržišnog natjecanja koja se primjenjuju na poduzetnike nalazimo u člancima 101 do 106 Ugovora o funkcioniranju Europske unije.*
7. Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica, potpisan u Luksemburgu 29. listopada 2001. godine, a donesen u Hrvatskom saboru 5. prosinca 2001. godine
8. Ugovor o funkcioniranju Europske unije (SL C 115, 09. 05. 2008.).
9. Uredba Komisije (EZ), broj 1407/2013, od 18. prosinca 2013. godine.
10. Uredba Vijeća (EZ), broj 1/2003, od 16. prosinca 2002. godine.
11. Uredba Vijeća (EZ), broj 139/2004, od 20. siječnja 2004. godine.
12. Zakon o državnim potporama, Narodne novine, broj 47/2014., stupio na snagu osmog dana od objave u Narodnim novinama.
13. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja, Narodne novine, broj 80/2013., stupio na snagu danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji.
14. Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja. Narodne novine, broj 79/2009., stupio na snagu 1. listopada 2010. godine.
15. Zaštita tržišnog natjecanja i državne potpore, mini vodič za poslovnu zajednicu, MINIPO, HAMAG-BIRCO, HGK, HOK, HUP, HSZ; Ovaj projekt sufinancira Europski fond za regionalni razvoj; dostupno na: www.azth.hr/.../minivodic_za_poslovn_u_zajednicu.pdf